

Araştırma Makalesi • Research Article

Türkiye'nin Düzensiz Göç Sorununda İran'ın Rolü

Iran's Role In Turkey's Irregular Migration Issues

İsmail Hakkı Elçi ^{a,*}

^a Doktora Öğrencisi, İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-3348-4852

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 28 Temmuz 2020

Düzeltilme tarihi: 15 Aralık 2020

Kabul tarihi: 23 Aralık 2020

Anahtar Kelimeler:

Düzensiz Göç

Göçmenler

Afganlar

İran

Türkiye

ARTICLE INFO

Article history:

Received 28 July 2020

Received in revised form 15 December 2020

Accepted 23 December 2020

Keywords:

Irregular Migration

Immigrants

Afghans

Iran

Turkey

ÖZ

Bu makalenin amacı Türkiye'nin düzensiz göç probleminin büyük bir bölümünün İran üzerinden gerçekleştiğini ortaya koymak ve bu problemde İran'ın göç politikalarının etkisini sorgulamaktır. Sorgulama dört aşamada yapılacaktır. Öncelikle göç olgusunun tanımı yapılacak, bu olgu kavramsal ve kuramsal açıdan tanıtılacaktır. Ardından Türkiye'nin düzensiz göç problemi ele alınıp bu sorunda İran'ın ve kaynak ülkelerin durumları ortaya koyulacaktır. Üçüncü aşamada İran'ın göçmen nüfusu hakkındaki veriler analiz edilip, göçmenlere yönelik politikaları ele alınacaktır. Sonuç bölümünde ise İran'ın politikaları ile Türkiye'ye yönelen düzensiz göç problemi arasındaki ilişki ortaya koyularak sorunun çözümünde rol alacak bazı politika önerileri yapılacaktır. Çalışmada ulaşılan sonuç; Türkiye'nin düzensiz göç problemi ile İran'ın göç politikalarının yakın bir ilişki içinde olduğu, bu problemin İran ile geliştirilecek ortak politikalarla azaltılabileceği ya da çözüme kavuşturulabileceğidir.

ABSTRACT

The purpose of this article reveals that a large part of Turkey via Iran of irregular migration problems and to examine the impact of this problem on Iran's immigration policy. Firstly, the phenomenon of immigration will be discussed theoretically. Then the case will be set forth in the source countries of Iran and Turkey's problems be addressed irregular migration problems. In the third stage, Iran's migration policies will be examined. In the conclusion to Turkey with Iran's policies towards the problem of irregular migration will play a role in solving the problem manifesting relationships between some policy recommendations will be made. the result reached in the study; The problem is that increasing migration of Turkey, Iran's immigration policy.

1. Giriş

Türkiye'nin düzensiz göç problemi İran'ın göç ile ilgili politika ve siyasalarıyla çok yakın bir ilişki içindedir. Türkiye ve Avrupa'ya yönelen düzensiz göçün büyük bir oranı İran üzerinden gerçekleşmekte; İran toprakları göç rotasında birinci kapı olma niteliği taşımaktadır. Türkiye'nin düzensiz göç probleminin önemli bir kısmının kaynaklandığı Afganistan ve Pakistan gibi ülkelerle komşu olması İran'ı, Türkiye'nin göç problemi konusunda merkezi bir konuma yükseltmektedir. 2019 yılında yakalanan toplam 454.662

göçmenin 290 binini; 2018'de yakalanan toplam 268.000 göçmenin 168 binini Afganistan ve Pakistan uyruklu vatandaşların oluşturması, İran'ın bu önemini ortaya koymaktadır. Geri kalan kısmın büyük çoğunluğunu da Suriye uyruklu göçmenlerin oluşturduğu göz önüne alındığında; Türkiye'nin düzensiz göç probleminin %80'inin İran ve çevresi ile ilgili olduğu savı güçlenmektedir.

İran'ı, Türkiye'nin göç problemi konusunda önemli kılan bir başka unsur; kayıtlı ve kayıtdışı yaklaşık 3 milyona yakın Afgan göçmene ev sahipliği yapmasıdır. Türkiye'ye yönelen

* Sorumlu yazar/Corresponding author
e-posta: ihelcim@gmail.com

kaçak göçmenlerin bir kısmını da İran'da yaşayan bu göçmenlerin oluşturması, İran'ın göçmenlere yönelik siyasi ve ekonomik politikalarının önemini arttırmaktadır.

Göç konusunda benzer sorunlar yaşayan ve neredeyse birbirine bağımlı bu iki ülkenin konu ile ilgili politikalarına bakıldığında; sınır karakolları ve sınır il valiliklerinin sınırlı görüş alışverişi dışında ortak bir işbirliği ya da politika mevcut değildir. Bu çalışmanın amacı Türkiye'ye İran üzerinden yönelen düzensiz ya da kaçak göçün içerik, sebep ve sonuçlarıyla beraber incelenerek; bu problem konusunda her iki ülke arasındaki işbirliği, politika ve siyasaların irdelenmesidir.

Bu çalışmanın temel tezi; Türkiye ve İran arasında göç konusunda yeterli bir işbirliğinin mevcut olmamasından yola çıkarak: Düzensiz göç yoğunluğunun sadece kaynak ülke politikalarından değil bir önceki transit ve hedef ülke olan İran'ın da politikalarından kaynaklandığıdır. İran ve Türkiye göç konusunda yasal ve kurumsal olarak aktif bir işbirliği kurar ve bu konuda politikalarını uyumlaştırırlarsa iki ülkeyi birçok yönden olumsuz etkileyen düzensiz göç problemi büyük oranda çözülecektir.

Bu çalışmada tarihsel-betimleyici yöntem kullanılmış, verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması üzerine kurulmuştur.

2. Göç Tanım ve Teori

SGöç olgusu canlı yaşamı kadar eskidir denilebilir. Canlıların hayattaki en temel amaçlarından biri olan yaşamlarını sürdürme gerçeği; onları yaşamlarını tehdit eden çeşitli tehlikelerden uzaklaşmak suretiyle buldukları yerleri terk edip başka yerlere sığınmaya zorlamıştır. Bu olgu sadece insanlar için değil bütün canlılar için temel gerçeklerden biri olmuştur. Ekonomik ve siyasi sebepler, doğal afetler, açlık, salgın hastalıklar, kıtlık, iç savaşlar, devletlerarası savaşlar, şiddet ve insan hakları ihlalleri gibi sebepler göçün en temel sebeplerinden olmuşlardır. Eski çağlardan günümüze çeşitli açılardan bazı değişim ve dönüşümler geçirse de günümüze kadar yoğunlaşarak devam etmiş, çağımızın en temel sorunlarından biri haline gelmiştir.

Bazı çevreler herhangi bir süre ya da mesafe kısıtı koymaksızın, devletlerarası ya da devletlerin kendi içinde yapılan bütün yer değiştirme hareketlerini göç olarak tanımlarlarken (IOM, 2009: 22); bazı çevreler belirli süre ve mesafede yapılan coğrafik ayrılmaları göç olarak tanımlamışlardır (Höşgör, 1998: 104). Göçün tanımını bu şekilde belirli bir süre ve mesafe üzerinden yapan tanımlamaların yanında; göçün ekonomik saikler üzerinden değerlendirildiği; kişi ve toplulukların daha iyi bir yaşam beklentisiyle yer değiştirmeleri olarak ele alındığı tanımlamalar da mevcuttur. Göç konusunda bu şekilde çeşitli tanımlamalar yapılmış olsa da göç en basit ve en yalın haliyle, bulunulan yerden ulaşılmak istenen yere yapılan hareketler olarak tanımlanabilir ki bu hemen hemen yapılan bütün tanımların özü ve ortak noktasıdır (Karpat, 2003: 3).

21. yüzyılın en temel konularından biri olan göçün anlaşılması açısından çeşitli yaklaşım ve teoriler geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar genel olarak ekonomik ve siyasi olmak üzere iki açıdan göç konusunu incelemiş, problemin kaynağını bu iki alanda aramışlardır. Sorununun en temel aktörleri ve etkilenenleri olarak; göç veren devlet,

göç alan devlet ve göç edenlerin bu sorundan nasıl etkilendiklerini ortaya koymada yararlı analitik araçlar olan bu yaklaşım ve teorilerin ele alınması konunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

2.1. Ekonomik Göç Teorileri

Göç konusu sistemli bir şekilde ilk olarak 1885'te Ernst Ravenstein tarafından ele alınmıştır. Ravenstein "Göç Kanunları" adlı bu makalesini İngiltere'deki iç göçler üzerine yazmış; bu göçlerin nedenleriyle ilgili yedi sebep göstermiş ve bunlardan yola çıkarak "çekici ve itici faktörler kuramı" nı oluşturmuş (Harris ve Todaro, 1970: 126-130) ve bu kuram günümüz dahil birçok göç çalışmasında başvurulan temel yaklaşımlardan birisi olmuştur.

Bu kurama göre göç hareketlerinin en temel sebebi ülkeler arasındaki ücret farklılığıdır ve bu farklılığın olmadığı yerlerde göç hareketlerinin olmayacağı yönündedir. Ayrılmak istenilen yere ait; nüfus yoğunluğu, kötü ekonomik şartlar, düşük yaşam standartları ve siyasal baskılar gibi olumsuz özellikleri itici faktörler arasında gösterirken; varmak istenilen yere ait; işgücü açığı ve emeğe olan talep, ekonomik fırsatlar ve geniş siyasi özgürlükler gibi olumlu özellikleri çekici faktörler arasında göstermiştir. Buna göre kişi ya da topluluklar itici faktörlerden kurtulup, çekici faktörler olarak adlandırılan bu olumlu koşullardan yararlanmak için göç hareketlerinde bulunurlar.

Ravenstein'in bu çözümlenmeleri çok genel ve bütüncü iken; Borjas ve Todaro'nun geliştirdikleri kuram daha özel ve birey odaklıdır. Borjas ve Todaro göç hareketlerini bireyin rasyonalitesine bağlayarak; fayda-maliyet hesaplamasının göçe karar verilmesinin temel koşutu olduğunu ileri sürmüşlerdir (Ranis ve Fei, 1961: 533-560). Yani Ravenstein'in teorisindeki ücretin düşük olduğu yerden ücretin yüksek olduğu yere doğru olan göç hareketlerinin aksine; bu teoride birey göç etmek istediği yerde yararlanacağı faydalar ile göç sırasında yükleneceği maliyetleri karşıladıktan ve fayda maliyeti aştıktan sonra göç etme kararını alır.

Gerek Ravenstein'in gerek Borjas ve Todaro'nun teorilerinde; göçün temel sebebi olarak ücret farklılıklarını göstermeleri ve bu durumun somut bazı göç hareketlerinde aksi şekilde cereyan edildiğinin görülmesiyle beraber, bu teoriler eleştirilmeye başlanmış; bu eleştiriler doğrultusunda yeni teoriler geliştirilmiştir. 1980'lerde geliştirilen "yeni ekonomi kuramı" göç etme kararını bireylerden alıp hanelere havale etmekte; uluslararası ücret ve emek piyasası farklılıklarını göç hareketinin temel sebebi olmaktan çıkarıp buna ek olarak; diğer bazı piyasa farklılıklarını da temel sebeplerden göstermiştir (Stark, 1984: 251-259). Yani bu teoride; sadece emek talebi ve ücret dengesizliği değil; diğer piyasalardaki talep ve dengesizliklerin de göç kararında etkili olduğu ileri sürülmüştür.

Buraya kadar ele alınan teoriler birçok yönden benzeşirken, Piore'nin "Bölünmüş işgücü piyasası teorisi" göç olgusuna göç edilmek istenen ülkenin piyasa yapısı çerçevesinden bakarak diğerlerinden farklılaşmıştır. Piore, göç veren ülkenin olumsuz denilen itici faktörlerine odaklanmaktan çok; göçün göç alan ülke piyasasının devamlı olarak ucuz işgücüne olan ihtiyaç ve isteklerinden meydana geldiğini ileri sürmüştür. Teoriye göre; gelişmiş göç alan ülkelerin

sermaye yoğun piyasalarında kalifiyeli ve yüksek ücretli yerli nüfus çalışırken; emek yoğun piyasalarında vasıfsız ve düşük ücretli göçmenler çalışır (Piore, 1979: 86-97) . Buradaki temel nüans isteğin bu ülkede çalışma isteğinin sadece göçmenlerden değil, gelişmiş ülke otoritelerinden de gelmesi yani karşılıklı bir ihtiyaç ve isteğin mevcut olmasıdır.

Bu teoriler dışında göç hakkındaki ekonomik teoriler altında İmanuel Wallerstein'in Modern Dünya Sistemi teorisinden hareketle öne sürülen bazı teoriler verilebilir. Wallerstein modern dünya sisteminin kapitalist bir dünya ekonomisi olduğunu, kapitalist sistemin dayandığı sürekli sermaye birikimi ve kar elde etme amacının onu Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya gibi ülkelerde mevcut bölgesel bir sistem olmaktan çıkarıp dünyanın diğer bölgelerini içine alacak şekilde genişlemiş ve yayılmış bir sisteme dönüştürdüğünü ileri sürmüştür (Wallerstein, 2016: 99-120). Bunun dünya sisteminde merkez, çevre ve yarı çevre gibi ekonomik ve siyasi olarak bir hiyerarşi yarattığını, kapitalist gelişmiş ülkelerin bulunduğu merkezin; gelişmemiş, çoğunluğu eski sömürgelerden oluşan çevreyi ucuz işgücü ve hammadde üzerinden sömürerek sermayelerine sermaye katmakta olduklarını iddia etmiştir.

Wallerstein'in teorisinden yola çıkan bazı göç teorisyenleri, bu sistemin yani kapitalist sistemin yarattığı eşitsiz ve hiyerarşik durumun göçü zorunlu kıldığını ileri sürüp; küreselleşmenin bu zorunluluğun derecesini arttırıp, göçü hızlandırarak yoğunluğunu arttırdığını iddia etmişlerdir. Yani kapitalizm ve küreselleşme sırasıyla göçün sebebi ve arttırıcısı olarak ele alınmıştır. Merkezin lehine işleyen hiyerarşik kapitalist sistemde göçün yönü gelişmemiş ve istihdam olanaklarının kısıtlı olduğu güneyden; istihdam ve ekonomik olanakların yüksek olduğu kuzeye doğrudur (Castells, 2008: 31-39). Portes ve Sassen gibi teorisyenler merkez, çevre ve yarı çevre arasındaki geçirgenliğe ya da yer değiştirmelere dikkat çekerek, kapitalist sistemin yayılım sürecinde ülkeleri yapısal olarak dönüştürdüğünü ve bu dönüşüm sonucunda bazı kesimlerin mülksüzleşip ya da wallerstein'in deyimiyle proleterleştiğini ve bunların göçe zorlandığını ileri sürmüştür. Özellikle çevre ya da yarı çevre ülkelerde kapitalist sisteme katılım sonucunda sanayinin ve makineleşmenin artması ile ülke nüfusunda önemli bir yer kaplayan tarıma dayalı kesimin mülksüzleşerek göçe zorlandığını iddia etmişlerdir (Sassen, 1988: 12-60). Küreselleşme ile beraber ülkeler arasında artan bağımlılık ilişkilerinin de etkisiyle küçük üretici kesimlerinin işlerini kaybedip; merkezde oluşan ve istenen ucuz işgücüne katıldığını ileri sürüp, küreselleşmeyi de bu sürecin bir hızlandırıcısı olarak ele almışlardır.

2.2. Göç Sistemi Teorisi ve Göçmen Ağları Teorisi

Bu teoriler ilk dönemlerin aksine günümüzde karmaşıklaşan göç ilişkilerinin anlaşılmasında daha geniş bir bakış açısı sunar. Daha önceki teorilerde göç olgusu, iktisadi kaygılar merkez alınarak değerlendirilmiş, bu da göçün kaynağı sayılabilecek diğer birçok faktörün dışarıda bırakılmasına sebep olmuştur.

Göç sistemleri teorisi aralarında göç akışı olan devletler arasında bir bağ ya da bağlantıların olduğunu ve bu bağlantıların göçün yönünü belirlediğini savunur. Ortak bir bağ üzerine ilişkileri olan bu devletlerin birer sistem oluşturduğunu öne sürerek; göç olgusunun anlaşılmasında

bu sistemin önemli ipuçları sunduğunu iddia etmişlerdir (Kritz ve Zlotnik, 1992: 60-101). Yani aralarında göç akışı olan devletler arasında ortak bir kültürün, ticaret ağlarının, sömürgecilik ve siyasi ilişkilerin izinin aranması gerektiğini, daha önceden kurulmuş bu ilksel bağların, modern dönem göçlerinin yönünü belirlediğini salık vermişlerdir. Bu teori neden Cezayirliilerin Fransa'ya, Türklerin Almanya'ya yoğun olarak göç ettiği sorularının cevabını; Cezayir ile Fransa arasındaki sömürgecilik ilişkilerinde; Almanya ile Türkiye arasında 1960'larda imzalanan işçi anlaşmalarında arar. Aynı şekilde İrlanda, Pakistan ve Hindistan ile İngiltere arasındaki göç akışının anlaşılmasında da siyasi ve kolonyal ilişkileri odak noktası olarak görürler. Zlotnik ve Kritz tarihsel, kültürel, teknolojik ve kolonyal ilişkileri göçü etkileyen ve bir sistem oluşturan faktörler olarak belirlerken; Fawcett ve Arnold, devletler arası ilişkileri, aile ve toplumsal bağları temel olarak alırlar (Fawcett ve Arnold, 1987: 1533-1537).

Göçmen ağları teorisi de aslında göç sistemleri teorisi üzerine şekillenmiştir denilebilir. Burada daha çok göçün sürekliliği ön planda tutulur ve sürekliliğinde rol alan sebepler üzerine odaklanılır. Sistem teorisinde daha çok göçün başlamasında etkili olan kurulu bağlantılar öne çıkarken; bu teoride başlamış olan göçün neden devam ettiği ve yoğunlaştığı ön plana çıkar. Teori göç olgusunu geniş bir ağ olarak tasarlar ve içine daha önceden göç etmiş, göç etmeyi planlayan, hali hazırda göç edenler ve bu ilişkinin bir şekilde içinde olan kişi, kurum ve grupları alır. İş bulma kurumları, seyahat acenteleri ve taşıeron şirketleri gibi resmi aracılık kurumları ile göçmenlerin aileleri, arkadaşları, hemşerileri ve cemaatleri ile kurmuş oldukları gayri resmi ilişkileri de bu süreklilik ve yoğunluğun sağlanmasında bir etken olarak ele alırlar (Massey, 1990: 60-64). Bu ağlar göç sürecini çeşitli açılardan kolaylaştırıp, maliyetini azalttığından göçün süreklileşmesinde etkili olurlar. Bir göçmen için hedef ülkede bir akraba ya da tanıdığıın olması çok büyük bir avantajdır zira göç edecek kişi için büyük bir belirsizlik olan hedef ülkedeki resmi prosedürlerin gerçekleştirilmesi, çalışma ve barınma şartlarının hazırlanması bu ilişki ağı üzerinden gerçekleşebilir (Zlotnik, 1992: 70-93). Bu şekilde bir ağ olarak düşünülen göç süreci içerisindeki her aktör aslında göçün kolaylaştırılması ve bunun sonucunda süreklileştirilmesi açısından bir etken olarak ele alınır.

Göç olgusu bu şekilde çeşitli teorilerle açıklanmaya çalışılsa da hiçbir teori tek başına göç olgusunu açıklamaya yeterli değildir. Göç olgusu ancak göçü mikro ve makro düzeylerde ele alan bu teoriler ışığında bütüncül bir şekilde ele alınırsa anlaşılabilir ve doğru yorumlanabilir.

3. Türkiye Açısından İran Üzerinden Gerçekleşen Düzensiz Göçün Problematığı

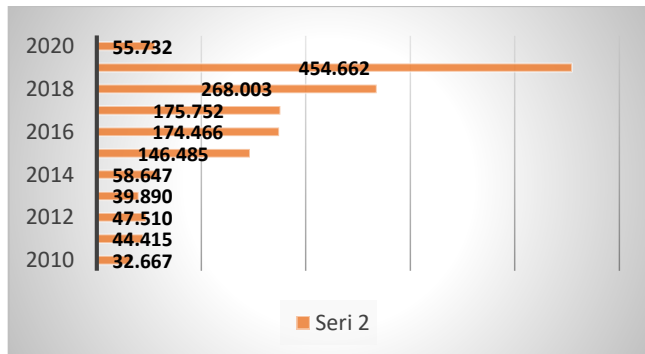
Bu çalışmada sosyal kaytarmaya etki eden faktörler İran ve Türkiye göç problemi bakımından hemen hemen benzer sorunlar yaşayan iki ülkedir. Her iki ülkenin toprakları başta Avrupa olmak üzere gelişmiş bölgelere yapılan göç rotasında bulunmakta, göçmenler transit ülke olarak İran ve Türkiye topraklarını kullanmaktadırlar. Sadece transit ülke olma bakımından değil, son yıllarda hedef ülke olma bakımından da benzerlik gösterirler. Göç eden Afganistan, Pakistan, Bangladeş ve Myanmar gibi ülke vatandaşlarının bir kısmı İran ve Türkiye'yi hedef ülke olarak seçerlerken; önemli bir

kısmı da önce İran daha sonra da Türkiye'nin doğu sınırından kaçak yollarla giriş yaparak, Batı ülkelerine ulaşmaya çalışmaktadırlar. İran ve Türkiye'nin Ortadoğu gibi güç mücadelelerinin yaşandığı bir coğrafyada olmaları da onları göç konusunda benzeştiren bir başka faktördür. Zira İran, Afganistan'ın iç istikrarsızlık ve çatışmalarından kaynaklanan yoğun bir göçe maruz kalırken; aynı sorunu Türkiye Suriye'den dolayı yaşamaktadır. Bu şekilde göç konusunda sorunları ortak olan iki ülkenin, ortak politikalarının olmaması sorunun çözümsüz kalmasında büyük bir etken olarak durmaktadır. Bu ortak sorun her iki ülke için ekonomik, sosyal ve siyasal bir yük getirirken, güvenlik açısından da riskler barındırmaktadır.

Devletler göç sorununu büyük oranda kaynak ülkeye yoğunlaşmış, buradaki şartları iyileştirerek çözüm bulmaya çalışırlar. Ancak Türkiye'nin özellikle İran üzerinden gerçekleşen göç sorununa ve bunun çözümüne bakıldığında farklı bir durumla karşılaşmakta sorun karmaşıklaşmaktadır. Zira İran üzerinden gerçekleşen düzensiz göçün sebebi sadece Afganistan, Pakistan ve Myanmar gibi kaynak ülkelerdeki olumsuz şartlar ve politikalar değil; hedef ve transit ülke olan İran'ın da politikalarından kaynaklanmaktadır. İran'ın mevcut göç ile ilgili durumu ve politikaları anlaşılmadan, Türkiye'ye bu ülke üzerinden gerçekleşen düzensiz göçün anlaşılması güçtür.

Türkiye açısından İran üzerinden oluşmuş ve devam eden düzensiz göçün bir problem olarak tanımlanmasında son dönemlere ait istatistikler birer kanıt niteliğindedir. Tek başına bu bölgeden kaynaklanan düzensiz göç sorunu Türkiye'nin düzensiz göç sorununun yaklaşık %70'ini oluşturmaktadır. Hatta Suriye savaşı gibi olayların yaşanmadığı yıllara bakıldığında bu oran tek başına %90'lara kadar çıkmaktadır. Türkiye'de 2020'nin ilk beş ayında toplam 55.732 göçmen yakalanmış bunların yaklaşık yarısını Afganistan, Pakistan, Myanmar ve İran'ın kendi vatandaşları oluşturmuştur. 2019'da toplam 454.662 düzensiz göçmen yakalanmış bunların yaklaşık 290 binini Afganistan, Pakistan ve Myanmar vatandaşları oluşturmuştur. 2018'de 268 binin 160 binini; 2017'de 175 binin 100 (Bkz. Grafik 1) binini yine bu ülke vatandaşları oluşturmuştur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Yani son üç yıla bakıldığında toplam düzensiz göçmenlerin %70 ine yakını İran ve Türkiye topraklarını göç rotası olarak kullanan Pakistan, Afganistan ve Myanmar gibi ülke vatandaşlarından oluşmaktadır. Sadece yakalanan sayısı bu olmakla beraber yakalanamayanların da sayısı eklendiğinde sorunun büyüklüğü ortaya çıkmaktadır.

Grafik 1. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Sayısı

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020)

Tablo 1: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı

	Irak	Afganistan	Pakistan	Suriye	Filistin	İran
2014	1728	12.248	2.350	24.984	508	626
2015	7.247	35.921	3792	73.422	615	1.978
2016	30.947	31.360	19.317	69.755	365	1.817
2017	18.488	45.259	30.337	50.217	832	2.707
2018	17.629	100.841	50.438	34.053	10.545	4.066
2019	12.097	201.437	71.645	55.236	12.210	8753
15.05.2020	1.164	19.512	6.036	9.018	1.262	2.055

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020)

Yakalanan düzensiz göçmenlerin çoğunluğunun da İran üzerinden geldiği Van, Ağrı, Iğdır ve Hakkari gibi İran ile sınırı olan illerin valiliklerinin verdikleri istatistiklerden açık bir şekilde görülmektedir. Sadece Van ilinde 2018 yılında 23.804, 2019 yılında 40.193 düzensiz göçmen yakalandı. Verilen rakamlar iç bölgelerde yakalanan göçmen sayısı olmakla beraber, sınırdan geri gönderilenlerle beraber yılda yaklaşık 90.000 düzensiz göçmenle muhatap olduklarını söyleyen Van Valiliği'nin açıklamaları da Türkiye'nin düzensiz göçmen sorununun büyük oranda İran üzerinden gerçekleştiğinin kanıtıdır (Haber Global, 2020). Ağrı, Iğdır ve Hakkari illerinde de yakalananlar da göz önünde bulundurulduğunda İran üzerinden gerçekleşen düzensiz göç probleminin Türkiye açısından önemi ortadadır.

4. İran'ın Göç Tarihi ve Güncel Durumu

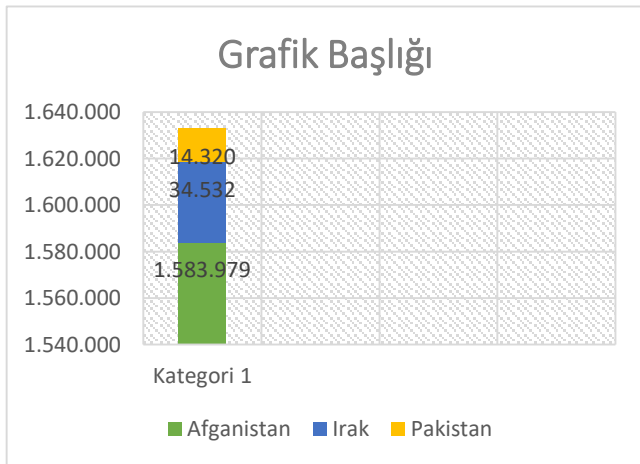
İran, Afganistan gibi 1979'dan beri siyasi istikrarsızlık içinde bir ülke ile komşu olmanın bedelini çeşitli şekillerde ödemektedir. Bu bedellerden en önemlilerinden biri de bu istikrarsızlık ve bunun sonucu ortaya çıkan çeşitli olumsuzluklardan kaçan göçmenlere ev sahipliği yapmaktır. Göçmenlerin her ne kadar İran için çeşitli avantajları olsa da genel olarak ekonomik, siyasi, sosyal ve güvenlik açısından çeşitli yük ve riskler barındırmıştır. 1979'da Sovyetler'in Afganistan'ı işgal etmesiyle İran'a başlayan Afgan göçü; 1989'da Sovyetler'in çekilmesinden sonra başlayan iç çatışmalardan günümüze kadar devam etmiştir. Sovyetler'in 1979 işgali ve işgalin sonlandığı 1989 yılları arasındaki on yılda İran yaklaşık 3 milyon Afgan göçmene ev sahipliği yapmıştır. İşgalin sonlanmasından sonra 1.4 milyona yakın göçmenin geri dönüşü (Abbas Shavazi ve Sadeghi, 2007) olsa da 1990-1995 Afganistan iç savaşında İran'a tekrar yoğun bir göç dalgası yönelmiş, 1996'da Taliban'ın ülkenin hemen hemen tamamında kontrolü eline alması geri dönüşler üzerinde caydırıcı bir etkide bulunarak yeni göçleri tetiklemiştir (Abbas Shavazi, Sadeghi vd, 2012: 830), . ABD'nin 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra Afganistan'ı işgal etmesi geri dönüşler konusunda bir umut yaratsa da bu gerçekleşmemiş, sınırlı bir sayıda kalmıştır. İşgalden sonra Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), Afganistan ve İran arasında çeşitli programlar yapılsa da ancak 907 bine yakın göçmen geri gönderilebilmiş (UNHCR İran, 2019), geri gidenlerin çoğu da yetersiz

barınma, yiyecek ve güvensizlikten geri dönmüşlerdir. Yani 1979'dan günümüze her ne kadar geri dönüşler olmuşsa da İran'da kayıt altına alınan yaklaşık 2,5 milyon Afgan varolagelmıştır. Kayıt altına alınan sayının büyüklüğü, düzensiz göçmenlerle beraber yaklaşık 4 milyonu bulmaktadır (UNHCR, 2018: 4-5).

1979'dan beri İran'da yoğun olarak bulunan Afganlar İran'ın bir parçası olmuş, İran'da doğup Afganistan'ı hiç görmeyen ikinci ya da üçüncü jenerasyon Afganların sayısı hızla artmıştır. Bu şekilde uzun bir süredir İran'da bulunan Afganlardan İran da çeşitli şekillerde yararlanmış, günümüzde bu göçmenlerin birçoğunun geri dönüşüne olumsuz bakmaya başlamıştır. Durum bir açıdan böyle olsa da İran Taliban'ın yönetimi almasından günümüze kadar olan süreçte açık kapı politikasından vazgeçmiş, geri dönüşlere daha sıcak bakmaya başlamıştır. İran bu ikilem içinde göçmenlere yönelik politikalarını da farklılaştırmış, içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi duruma göre bu politikalarını belirlemiştir.

İran'ın değişen göçmen politikalarını ele almadan önce İran'ın göç ile ilgili durumuna ve bu durumla ilgili istatistiklere bakmak analitik bir çözümleme için isabetlidir. İran İstatistik Kurumu'nun 2016 nüfus sayımı verilerine göre 2011'de 1.452.513 olan kayıtlı Afgan sayısı 2016'da 1.583.979'a yükselmiştir. 51.506 olan Iraklı sayısı 34.532'ye gerilerken; 17.731 olan Pakistanlı sayısı da aynı şekilde 14.320'ye gerilemiştir (Statistical Center of Iran, 2016: 21). Bunun yanı sıra ülkede 800 bin ile 1 milyon arası kaçak Afgan göçmenin de yaşadığı tahmin edilmektedir (UNHCR İran, 2018).

Grafik 2. İran 2016 Nüfus Sayımına Göre Ülkedeki Göçmenlerin Uyruklarına Göre Dağılımı

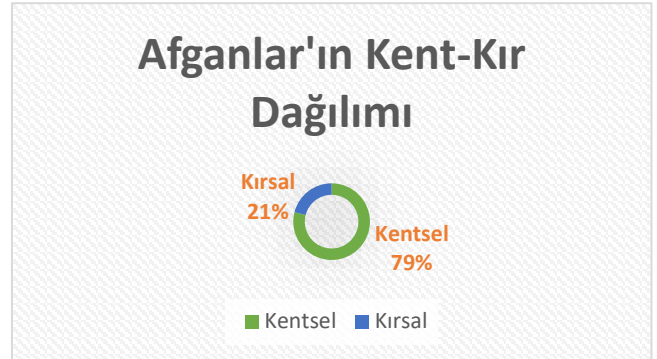

Kaynak: (Statistical Center of Iran, 2016)

İran'ın göçmen nüfusunun Afganistan, Irak ve Pakistan vatandaşlarından oluşması ve Türkiye'ye akın eden düzensiz göçmenlerin çoğunluğunun da Afganistan ve Pakistan vatandaşlarının teşkil etmesi gündeme; Türkiye'ye yönelen düzensiz göçmenlerin direkt kendi ülkelerinden mi yoksa İran'da yerleşik ya da kaçak bulunan göçmenlerden mi kaynaklandığı sorusunu getirmektedir. Bu sorunun cevabının ortaya konulması açısından bir diğer önemli veri ise Afgan göçmenlerin %79'unun şehirlerde, %21'inin kırsal alanlarda yaşadığıdır (Statistical Center of Iran, 2016: 21-37). Tahran, Horasan-ı Rezevi ve Isfahan gibi ülkenin en büyük eyaletlerinde yaşayan Afganlar, buralarda daha çok

kol gücüne dayalı zor işlerde çalışarak geçimlerini sürdürmektedirler. Göçmenlerin genel olarak karşılaştığı sorunlardan olan kayıt dışı, sigortasız ve zor işlerde çalışma koşulları İran'da da kendini göstermektedir (Frelick, 1999: 6-10).

Grafik 3. Afganların Kent-Kır Dağılımı

Kaynak: (Statistical Center of Iran, 2016)

İran'ın göçmenlere yönelik politikalarının anlaşılmasını sağlayan bir diğer veri İran'da bulunan ve ikinci jenerasyon olarak adlandırılan Afganların sayısı ve ülkedeki durumudur. Son yapılan nüfus sayımında yer verilmesi de 2006 yılında yapılan nüfus sayımına göre 1.2 milyon kayıtlı Afgan'ın yarısı İran'da doğmuş Afganlardan oluşmakta ve bunlar ikinci jenerasyon olarak adlandırılmaktadır. 15-29 yaş aralığındaki kayıtlı Afganların yaklaşık %42'sini İran'da doğmuş kişiler oluşturmaktadır. Buna ek olarak Afganistan'da doğmuş ama çocukken (7 yaşından küçük) İran'a gelmiş ve İran'da eğitimi almış kısım da bu jenerasyonun içinde düşünülürse bu oran daha da büyümektedir (Abbasi Shavazi, Sadeghi, Mahmoudian vd, 2012: 829). Çoğunluğunu ikinci jenerasyonun oluşturduğu ve İran devlet okullarında eğitim gören yaklaşık 468.000 Afgan öğrenci bulunmaktadır. Bunun yanı sıra 23.000'den fazla üniversite öğrencisi de İran üniversitelerinde eğitim görmektedir (Tehran Times, 2020).

Bu verilerden de anlaşılacağı üzere Afgan göçmenlerin çoğu İran toplumunun bir parçası olmuş ve önemli bir kısmı Afganistan'ı dahi görmemiştir. Bu durum İran'ın uyguladığı politikaları karmaşıklaştırmakta İran için bir ikilem yaratmaktadır. Bir taraftan göçmenler İran devlet bütçesi açısından büyük bir yük oluştururlarken; bir taraftan toplumun bir parçası haline gelmiş olmaları ve geri dönüşleri durumunda oluşacak boşluğun yaratacağı riskler İran devletini düşündürmektedir.

5. İran'ın Göçmenlere Yönelik Politikası

İran'ın göçmenlere yönelik politikasını etkileyen temel öğelerden biri göç konusunda taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve sözleşmelerdir. Göçmenlerin uluslararası alandaki hak ve sorumluluklarını düzenleyen bu anlaşmaların başında 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü gelir ki İran her ikisine de taraftır (UNHCR, 2019). İran göçmenlere yönelik politikasında bu uluslararası anlaşmalara ek olarak 1963'ten günümüze kadar yürürlükte olan yönetmeliğine de başvurmuştur. Bu anlaşma ve mevzuata göre İran ülkesindeki göçmenlere yönelik 3 statü belirlemiş onlara bu statülere göre muamele göstermiştir. Mülteci statüsü ırkı, dini, milliyeti, bir gruba üyeliği ya da siyasi düşüncelerinden dolayı zulüm görüp

ülkesine dönemeyen kişilere verilirken; muhacir statüsü ülkede sürekli olarak ikamet etme talebi kabul edilenlere verilir. Bunlar dışında avare olarak adlandırılan statü de ülkesini savaş ya da iç savaş sebebiyle yasal prosedürleri yerine getirmeden zorunlu olarak terk eden ve karşı karşıya olduğu tehlikeyi ispatlayamayan kişilere verilir (Koç, 2019: 7-8). Bu statü, Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların çoğunun tabi olduğu ve geçici koruma olarak adlandırdığı statüye denk düşer.

Daha önce de bahsedildiği üzere İran, Sovyetler’in Afganistan’ı işgal ettiği 1979-1989 arasındaki dönemde İslam Devrimi’nin de etkisiyle göçmenlere ensar-muhacir çerçevesinden bakıp ılımlı politikalar yürütürken; 90’ların ortasından Afgan iç savaşı sonucu ülkesindeki göçmenlerin artmasından dolayı politikalarını sertleştirmeye başlamıştır. Bu tarihten sonra gönüllü geri gönderme ya da ülkede çeşitli kısıtlamalar getirerek hem mevcut göçmenleri gitmeye zorlama hem de yeni gelenleri caydırma gibi politikalar uygulanmaya başlamıştır (Glazebrook ve Abbasi-Shavazi, 2007: 193-196).

Sertleşen politikasının ilk belirtilerini; göçmenlerin ülkede sağlık, eğitim ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmalarını ve aynı zamanda kayıt altına alınmalarını sağlayan Kart-1 Amayış olarak adlandırılan karta getirilen yeni şartlar da görebiliriz. Karta hem her yıl yenileme şartı getirilmiş hem de yenileme sırasında göçmenlerden alınmak üzere bazı harçlar getirilmiştir. Bu yenileme periyotlarında çoğu kart iptal edilmiş, göçmenlerin hem ülkede seyahat etmeleri hem de eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden yararlanmaları zorlaştırılmış ve kısıtlanmıştır (Glazebrook ve Abbasi-Shavazi, 2007: 198).

İran’ın değişikliğe uğrayan ve sertleşen bir diğer politikası da istatistikler bölümünde verdiğimiz ve İran’daki göçmenlerin büyük bir bölümünü oluşturan ikinci jenerasyona yöneliktir. İran’da doğmuş ya da 7 yaşından küçükken İran’a göçmüş 700 binden fazla olan bu kesimin çoğu hemen hemen hiç Afganistan’ı görmemiş, İran’ın bir parçası haline gelmişlerdir. İran bu sayının artmasını engellemek için Afgan erkeklerin İranlı kızlarla evlenmesinin önünü yasal bazı engellerle önlemeye çalışmaya başlamıştır (Zahedi, 2007: 232-233). Bu politika değişikliğinin bir sonucu olarak resmi olmayan ve dini nikahlara dayanan evlilikler artmış; bu evlilikler sonucu doğan çocukların kayıt ve kimlik durumları belirsizleşmiştir. Kayıtdışı yapılan bu evliliklerden doğan çocuklara vatandaşlık ve ailelerine oturma izni verilmesi konusu İran’da büyük bir sorun teşkil etmektedir.

İran’ın göçmenleri Ortadoğu’da verdiği mücadelelerde milis güç olarak kullanma politikası da aslında vatandaşlık ve oturma izni vermeme politikası ile bağlantılıdır. İran, son dönemde Ortadoğu’da etkinliğini arttırmakla beraber, bu bölgede adına savaşacak göçmenlere teşvik amaçlı bazı vaatlerde bulunmuş ve bunun için yasal bazı düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemelerle İran adına savaşacak göçmenlerin ailelerine vatandaşlık vermenin önünü açmıştır. Suriye iç savaşında İran adına mücadele eden Fatimiyyun Tugayları’nın büyük bir bölümünün Afganlardan oluşması bu durumun en önemli kanıtlarındandır (Schneider, 2018: 1-6).

Bahsedilen politikalar ülkede hali hazırda bulunan göçmenleri geri dönmeye zorlamak ya da gelmeye

çalışanları caydırmak amaçlı geliştirilen politikalar. Bunlar dışında zora dayanmayan, BM ya da AB ile anlaşmalı olarak geliştirilen gönüllü dönüş programları da İran’ın gündemine alıp uyguladığı politikalarındandır. 2014 ve 2015’te uygulanan; The Solutions Strategy for Afghan Refugees (SSAR) programları ve 2018 CBRR (Cross-Border Return and Reintegration) programı bu politikaların bazılarıdır (International Organization for Migration, 2018). Ancak bu politikalarla geri dönüşleri sağlanan göçmen sayısı yaklaşık 920 binleri bulsa da bu başarı geçici olmuş, giden çoğu göçmen Afganistan’daki yetersiz barınma, beslenme ve iş koşullarından dolayı İran’a geri dönmüşlerdir. Sadece temel ihtiyaçlardan doğan mağduriyetten değil; Afganistan’daki iç çatışmalardan ve yine bahsettiğimiz ikinci jenerasyonun Afganistan’a uyum gibi sorunlardan da geri dönmüşlerdir.

Göçmenlere yönelik politika değişikliğinde belirleyici olan bir başka durum İran’ın uluslararası arenadaki durumuyla ilgilidir. İran’ın uranyum zenginleştirme programı neticesinde özellikle ABD tarafından sık sık ekonomik yaptırımlara maruz bırakılması, göç kozunu siyasi amaçlarla kullanmasını da beraberinde getirmiştir. İran bu yaptırımlardan kurtulmak için özellikle AB ülkelerini sınırları açmakla tehdit etmekte, ekonomik yaptırımların kaldırılması ya da uygulanmaması konusunda zorlamaktadır (NTV Haber, 2019). İran bu şekilde içinde bulunduğu siyasi şartları da göz önüne alarak çıkarlarına uyumlu bir şekilde göçmenlere yönelik politikalarını ılımlılaştırmakta ya da sertleştirmektedir.

İran’ı göç konusunda uygulayacağı politikalarda ikililiğe düşüren ya da bu politikalarını belirsizleştiren bir başka konu da; İran’ın önemli bir parçası haline gelmiş olan göçmenlerin geri dönüşü durumunda oluşacak boşluktur (Rajaei, 2000: 56-59). Bu durum İran’ı geri dönüşleri zorlama ya da teşvik politikalarında gönülsüzleştirebilmektedir. Özellikle ekonomik alanda oluşacak boşluk neticesinde maruz kalınacak maliyet İran iç politikasında bazı kurum ve kişilerin geri dönüş programlarını desteklemekten uzaklaştırmaktadır.

6. Sonuç

İran’ın, son dönemde artan göçmen yükünü hafifletmek için başvurduğu sert politikalar Türkiye’yi yakından ilgilendirmekte ve Türkiye’ye yönelen düzensiz göçmen sayısını önemli oranda etkilemektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında hem İran’da yerleşik olarak bulunan göçmenlerin sayısının fazla olması hem de Türkiye’den bir önceki transit ülke olması etkili olmaktadır. Zira Türkiye’ye yönelen göçmenlerin bir kısmı İran’da uzun süredir yaşamakta olan göçmenlerden; bir kısmı da direkt olarak ülkelerinden çıkanlardan oluşmaktadır. Bu şekilde İran’ın hem hedef hem transit ülke olarak uyguladığı politikalar Türkiye’nin göç sorunu için büyük bir önem taşımaktadır.

Daha önce verdiğimiz grafikte de görüldüğü üzere İran üzerinden Türkiye’ye yönelen düzensiz göçün önceki yıllara göre büyük bir artış göstermesi İran’ın sertleşen ya da değişen politikalarının açık bir kanıtıdır. İran, sadece ülkesinde bulunan göçmenlere yönelik politikalarını sertleştirerek değil; aynı zamanda çoğunun Türkiye’ye geçmesine göz yumarak ya da gerekli önlemleri almayarak da Türkiye’ye yönelen göçmen sayısının artmasına sebep olmaktadır.

Türkiye mevcut verileri ve İran'ın bahsedilen politikalarını göz önünde bulundurarak düzensiz göç ile ilgili politikalarını bu duruma göre düzenlemelidir. Göçmen kaçakçıları ile mücadelenin arttırılması, göçmenlerin ülkedeki durumlarının hızlıca belirlenmesi ve bürokratik işlemlerin azaltılması ve sınır güvenliğinin arttırılması bu politikalarından bazılarıdır. Bunlar dışında özellikle göç konusunda benzer sorunlar yaşadığı İran ile kurumlar arası koordinasyon arttırılmalı; göç konusunda ortak politikalar ve gerekli mevzuatlar düzenlenmelidir. Yine İran ile ortak, kaynak ülkelere yönelik ekonomik ve sosyal programlar düzenleyerek düzensiz göç sorununun olumsuz etkileri azaltılabilir.

Kaynakça

- Abbas Shavazi, M.J. ve Sadeghi, R. (2007). Country Report on the State of International Migrants and Refugees in Iran, *Unpublished Report*.
- Abbasi-Shavazi, M. J., Sadeghi, R. Hossein, M. vd (2012). Marriage and Family Formation of the Second-Generation Afghans in Iran: Insights from a Qualitative Study, *International Migration Review*, 46(4), s. 828-860.
- Castells, M. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, B. U. Bal ve İ. Akbulut (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fawcett, J. T., And Arnold F. (1987). The Role of Surveys in the Study of International Migration: An Apraisal, *International Migration Review*, 21(4), s. 1523-1540.
- Frelick, B. (1999). *Refugees in Iran: Who Should Go? Who Should Stay?*, *Refugee Reports*, 20(6), http://www.refugees.org/world/articles/iran_rr99_6.htm, (Erişim Tarihi: 14.07.2020).
- Glazebrook, D. ve M. J. Abbasi-Shavazi. (2007). Being Neighbours to Imam Reza: The Pilgrimage Practices and Return Intentions of Hazara Afghans living in Mashhad, Iran, *Iranian Studies*, 40(2), s. 187-201.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2020). *Düzensiz Göç*, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>, (Erişim Tarihi: 02.07.2020).
- Haber Global, (2020). *Koronavirüs Sürecinde Kaçak Göçmen Sayısında Rekor Düşüş Yaşandı*, <https://haberglobal.com.tr/gundem/koronavirus-surecinde-kacak-gocmen-sayisinda-rekor-dusus-yasandi-47588>, (Erişim Tarihi: 03.07.2020).
- Harris, J. Ve Todora, M. (1970). Migration, Unemployment & Development: A Two-Sector Analysis, *American Economic Review*, 60(1), s. 126-142.
- Höşgör, Ş. (1998). *Türkiye'de Kantitatif Yöntemlerle Dolaylı Göç Tahminleri, Sorunları ve Yaklaşımlar*, Konferans: Türkiye'de İçgöç, 6-8 Haziran 1997, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, Ocak 1998, s. 104-124.
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü). (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*, Cenevre: IOM, Yayın No: 18.
- International Organization for Migration (IOM). (2018). *Afghanistan Programme Areas*, https://afghanistan.iom.int/sites/default/files/mission_factsheet_november_2018_1.pdf, (Erişim Adresi: 13.07.2020).
- Karpat, K. (2003). *Türkiye ve Orta Asya*, Ankara: İmge Yayınevi.
- Koç, M. (2019). *Türkiye'ye Düzensiz Afgan Göçü Ve İran'ın Göç Politikaları*, https://iramcenter.org/d_hbanaliz/turkiyeye-duzensiz-afgan-gocu-ve-iranin-goc-politikalari.pdf, (Erişim Tarihi: 13.07.2020).
- Massey, D. (1990). The Social and Economic Origins of Immigration, *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 510, s. 60-72.
- NTV Haber. (2019). *İran'dan AB Ülkelerine Afgan Göçmenler Talebi*, https://www.ntv.com.tr/dunya/br-irandan-ab-ulkelerine-afgan-gocmenler-talebi,26tzBF_75ES1VQQQuTQO6g, (Erişim Tarihi: 12.07.2020).
- Piore, M. J. (1979). *Birds of Passage Migrant Labour and Industrial Societies*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Rajaei, B. (2000). The Politics of Refugee Policy in Post-Revolutionary Iran, *Middle East Journal*, 54(1), 44-63.
- Ranis, G., Fei, J. C. H. (1961). A Theory of Economic Development, *American Economic Review*, 51(4), s. 533-565.
- Sassen, S. (1988). *The Mobility of Labor and Capital*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Schneider, T. (2018). The Fatemiyoun Division Afghan Fighters In The Syrian Civil War, *The Middle East Institute, October Policy Paper 2018-19*, https://www.mei.edu/sites/default/files/2018-11/PP11_Schneider.pdf, (Erişim Tarihi: 14.07.2020).
- Stark, O. (1984). Migration Decision Making: A Review Article, *Journal of Development Economics*, 14(1), s. 251-283.
- Statistical Center of Iran, (2016). *Census of 2016*, https://www.amar.org.ir/Portals/1/census/2016/Census_2016_Selected_Findings.pdf, (Erişim Tarihi: 09.07.2020).
- Tehran Times. (2020). *UNHCR Official Lauds Iran's Services To Refugees*, <https://www.tehrantimes.com/news/444350/UNHCR-official-lauds-Iran-s-services-to-refugees>, (Erişim Tarihi: 10.07.2020).
- UNHCR İran, (2020). *Voluntary Repatriation*, <https://www.unhcr.org/ir/voluntary-repatriation/>, (Erişim Tarihi: 08.07.2020).
- UNHCR, (2018). *Solutions Strategy For Afghan Refugees*, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/66534>, (Erişim Tarihi: 09.07.2020).

UNHCR. (2019). 1951 *Refugee Convention Relating To The Status Of Refugees*, <https://www.unhcr.org/5d9ed32b4>, (Erişim Tarihi: 10.07.2020).

Wallerstein, İ. (2016). *Tarihsel Kapitalizm ve Kapitalist Uygarlık*, N. Alpay (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Zahedi, A. (2007). Transnational Marriages, Gendered Citizenship, and the Dilemma of Iranian Women

Married to Afghan Men, *Iranian Studies*, 40(2), s. 225-239.

Zlotnik, H. (1992). *Empirical Identification of International Migration Systems*, International Migration Systems: A Global Approach, Kritiz M. M., Lim L.L. ve Zlotnik H (Ed.), Oxford: Clarendon Press.

Extended Summary

It can be said that the phenomenon of migration is as old as life. The fact of surviving, which is one of the main purposes of living things; it forced them to leave their places and take shelter in other places by avoiding various dangers that threaten their lives. This phenomenon has become one of the fundamental facts not only for humans but also for all living things. Reasons such as economic and political reasons, natural disasters, famine, epidemics, famine, civil wars, wars between states, violence and human rights violations are among the main causes of migration. Although it has undergone some changes and transformations from ancient times to the present day, it has intensified until today and has become one of the most fundamental problems of our age.

Turkey is one of the most affected countries by the migration phenomenon, and this makes it important to develop policies on immigration. Turkey's irregular migration problem has a very close relationship with Iran's policies and policies on migration. A large proportion of irregular migration to Turkey and Europe is through Iran and Iranian territory is the first gate on the migration route. Iran's neighboring countries with Afghanistan and Pakistan put Iran at the center of Turkey's migration policy because most of the immigrants who use Turkey as a source or transit country come from these two countries. 290 thousand of the total 454,662 immigrants apprehended in 2019; The fact that 168 thousand of the 268.000 immigrants captured in 2018 are citizens of Afghanistan and Pakistan, reveals this importance of Iran. Considering that the majority of the rest is Syrian refugees; Eighty percent of the problems of irregular migration is strengthened Turkey's claim that it is related to Iran and its surroundings.

Another element that makes Iran important about Turkey's migration problem; it is home to nearly 3 million registered and unregistered Afghan migrants. The creation of some of the illegal immigrants coming to Turkey by these immigrants living in Iran increases the importance of Iran's policies to immigrants.

After the 1979 Islamic Revolution, Iran applied an open door policy to Afghan immigrants who came due to the Soviet occupation of Afghanistan; He approached the arrivals with an *ensar-muhajir* perspective. This moderate policy of Iran against immigrants has started to change since the mid 90s. During this period, Iran's immigrant burden increased due to the civil war in Afghanistan, and Iran started to resort to both voluntary repatriation policies and coercive policies in order to alleviate this burden. Today, Iran, by restricting the freedom to travel within the country against immigrants, education, health and food assistance services to provide the registration card to take the criteria for making it harder and Turkey is trying to mitigate the condoned migration burden for the transition to such countries. Not only these policies, but Iran also uses immigrants as a militia in the Middle East power struggle; It applies incentive policies such as citizenship to the families of the martyrs.

This policy adversely affected by the immigrants, with return to Afghanistan remains unstable in emigrating to countries

like Turkey. Turkey comes more attractive cost-benefit calculation. so that the nascent relationship between Turkey and Iran migration burden of migration policies; Turkey to ease the burden of immigration is becoming associated with Iran.

Almost all of the studies have centered on Turkey EU immigration policy; Turkey's immigration policy overlooked the influence of neighboring countries such as Iran or cause to remain uncertain. In this study, this situation has been tried to be put forward through Iran; as well as Turkey's immigration policies and challenges to be associated with the EU and source countries; It has been tried to prove that it is also associated with transit neighboring countries such as Iran.

Considering the policies of these two countries, which have similar problems on migration and are almost interdependent; There is no common cooperation or policy except for the limited exchange of views by the border posts and border provincial governorships. The aim of this study is; irregular migration towards content via Iran to Turkey, along with examining the causes and consequences; It is an examination of the cooperation and policies between the two countries.

The main thesis of this study is; Turkey's irregular migration burden is not only from the policies of the source country; transit and destination country Iran is also due to its policies. If you set up a legal and institutional actively cooperate in Iran and emigrated to Turkey and they harmonize their policies on this issue of irregular migration problems that negatively affect many aspects of the two countries will be resolved to a great extent.

In this study, the historical-descriptive method is used, it is based on the analysis and interpretation of the data.